ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул. № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տ է լ է ֆ օ ն № 2—53.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10—20 կոպ.
Տպարանի տ է լ է ֆ օ ն № 67.

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

խորին վշտով յայտնում է խմբագիր-հրատարակիչ

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ

անակնկալ մահը, որ տեղի ունեցաւ կիրակի, հոկտեմբերի 20-ին, ցերեկվայ ժամը 12½-ին։

Երկրորդ հոգեհանգիստը կը կատարվի վաղը, հինգշաբթի, հոկտեմ. 24-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին «ՄՇԱԿԻ» ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Սերգիեվսկայա փող. № 5).

Թաղումը շաբաթ, հոկտեմբերի 26-ին։

ՍՕՖԻԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ՔԱԼԱՆԹԱՐ, իր զաւակներով, սրտի անհուն կսկիծով յայտնում են ազգականներին, բարեկամներին և ծանօթներին թանկագին ամուսնու և հօր՝

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ

անակնկալ մահը, որ տեղի ունեցաւ կիրակի, հոկտեմբերի 20-ին, ցերեկվայ ժամը 12½-ին։

Երկրորդ հոգեհանգիստը կը կատարվի վաղը, հինգշաբթի, հոկտեմ. 24-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին «ՄՇԱԿԻ» ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Սերգիեվսկայա փող. № 5).

Թաղումը շաբաթ, հոկտեմբերի 26-ին։

Թիֆլիսի Հայ Գիւղատնտես. եւ Տնայնագործ. Ընկ. Վարչութիւնը

յայտնում է իր անփոխարինելի

ՆԱԽԱԳԱՀԻ եւ ԸՆԿ. ՀԻՄՆԱԴԻՐ

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ

ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ

936. յանկարծակի մահվան առիթով իր խորին ցաւը։ 2—2

Կովկասեան Կարնատնտեսական Հրահանգչական (Инструкторская) Կազմակերպութիւնը

խորին վշտով յայտնում է

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ

վաղաժամ մահը։ 937. 1—1

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՍԱԼՕՆԻ

հերթական jour fixe-ը, ուրբաթ, հոկտեմբերի 25-ի

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ

մահվան պատճառով չի կայանայ։

Հետեւեալ երեկոյթը, ՈՒՐԲԱԹ, ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՆ, ամբողջապէս

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ

ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ

31. յիշատակին է նուիրվում։ 1—1

Մնայուն Յուշարձան

ԱԼ. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

«ՏԱՐԱԶԻ» հերթական №-ը նուիրվում է ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐԻՆ։

Մանկութիւնը, պատանեկութիւնը, երիտասարդութիւնն ու այրական կեանքըն ու գործը։ Բազմաթիւ պատկերներ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ և իր գործունէութեան շուրջ։

Գինը ՄԷԿ ՌՈՒԲԼԻ, «ՄՇԱԿԻ» բաժանորդների համար (մինչև նոյեմբերի մէկը ստորագրվողների և իրանց տպագրած հասցէն, որով ստանում են «ՄՇԱԿ», ներկայացնողների) 60 կ.։

Լոյս կը տեսնի նոյեմբերի 1-ին։

Ապառիկ և վերադիր վճարով պատուէր չէ ընդունվում։

Դիմել՝ Тифлисъ, Бюро Печати, Голов. пр. 41.

ատ. 31. 5—1

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐԸ ՀԱՅ ԳՐԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Համազգային յոբելեանի տօնախմբութեան ժամանակ Էջմիածնում, հոկտեմբերի 12-ին, ողբացեալ Ալէքսանդր Քալանթարը մի ատենաբանութիւն արեց հայ գրի կոչման և դերի մասին։ Այդ ատենաբանութեան գլխաւոր կէտերը նա ինքն իր ձեռքով գրի է առել իր յուշատետրի մէջ, որ այժմ գտնվում է խմբագրութեան տրամադրութեան ներքոյ։

«Գիրը,—ասաց նա,—մնացել է անգնահատված՝ մեր գործնական կեանքի մէջ. մենք պէտք է քարոզենք անդադար նրա անհրաժեշտութիւնը, իբրև հանրային գրագիտութեան պայման։ Գիրը կոչված է մեծ դերի, բայց հայութիւնը մինչև այսօր լուրջ միջոցներ չէ գործադրել և մեծ եռանդ չէ ցոյց տուել գրի ժողովրդականացման ասպարէզում. Դրա հետեւանքն այն է, որ գրագիտութիւնը մեր մէջ դեռ XX դարում ընդհանրական չէ դարձել. և ոչ միայն գիւղեր, այլ քաղաքներ ևս աչքի են ընկնում իրանց մի մեծ թիւ բնակիչների անգրագիտութեամբ»։

Հանգուցեալ Քալանթարի այս մտքերը առաջ են բերում շատ և շատ տխուր խորհրդածութիւններ։ Ամեն մի ազգի կորիզը, բուն արմատը կազմում են գիւղական, երկրագործական և աշխատաւոր խաւերը։ Քաղաքակրթված երկիրներում այդ խաւերը գրագէտ են, որովհետև ուսումը այդ երկիրներում պարտադիր է. բայց մեր մէջ, որ դեռ չունենք պարտադիր ուսուցում, գրագիտութիւնը գիւղերում տակաւին շռայլութիւն է համարվում։

Հայ գիւղացին անգրագէտ է. սա մեծ դժբաղդութիւն է. սա կասեցնում է նրա ոչ միայն մտաւոր-բարոյական, այլ և տնտեսական զարգացումը։ Պէտք է գիրը ժողովրդականացնել. պէտք է հայկական այբուբենը համատարած դարձնել։

Եւ Ալէքսանդր Քալանթար, որ շարունակ պտտում էր հայ գիւղերը, յաճախ հաւաքում շինականներին դպրոցի մէջ կամ եկեղեցու բակը և դասախօսութիւններ կարդում գիւղատնտեսական այս կամ այն ճիւղի մասին, հաղորդում նրանց գիւղատնտեսական գիտելիքներ,—փորձով տեսնում էր, թէ որքա՞ն տուժում է հայ գիւղացիութիւնը իր անգրագիտութեան պատճառով։

Տարածեցէք, ժողովրդականացրէք գիրը—ահա այն վերջին պատգամը, որ թողնում է հայ հասարակութեան, հայ ինտելիգենցիային ողբացեալ Ալէքսա՛նդր Քալանթարը։ Որովհետև գիրն է հանրային գրագիտութեան պայմանը։

Հազար հինգ հարիւր տարի է, որ գտնվել է հայ գիրը և սակայն հայ գիրը համայն հայ ժողովրդի մէջ չէ տարածված. նա դեռ մնում է շատերին անծանօթ։

Եկէք ժողովրդականացնենք, տարածենք հայ գիրը, և մենք կատարած կը լինենք Ալէքսանդր Քալանթարի վերջին պատգամը յօգուտ այն գիւղացի ժողովրդի, որի սպասաւորութեան նա գործ դրեց իր բոլոր ոյժերը և ջանքերը։

Հ. Առաքելեան

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Դու էլ գնացիր, անխոնջ աշխատող։ Դու էլ ուզեցիր միանալ այն շատերին, որոնց յոգնած ու լքված հոգին յաւիտենական հանգստի էին կարօտ։

Հայկական դժգոյն իրականութիւնը սակայն դեռ պէտք ունէր քեզպիսիներին, իսկ դու հեռացար և տեղդ բաց մնաց...

Թարմ աճիւնիդ առաջ թող լռեն գովասանքները. մեր սրտի ալեկոծումն միայն բացագանչութիւններով պիտի թեթեւանայ այսօր, ինչպէս հրաբուխը հանգստանում է պայթիւններով։

Դու չէիր սիրում խօսել քո գործերի մասին. դու չէիր պարծենում քո անդուլ աշխատանքով յօգուտ հասարակական բարեկեցութեան. դու միայն գործում էիր։ Գործում էր և ոչ միայն խօսում։ Մեծ էր գործը թէ փոքր, համայն կուլտուրական ու ազգային շահերն էին գրգում քեզ, թէ առերես աննշան, փոքրիկ տեղական կարիքները,—միևնոյն էր քեզ համար։ Անխտիր նուիրում էիր քեզ ծրագրածդ նպատակին և անձնատուր էիր լինում, լուրջ գիտակցելով աշխատանքիդ կարևորութիւնը։ Եւ տենչանքներիդ իրականացումն միակ վարձն էր անդնջան ճիգերիդ։ Մեծերի հետ մեծ էիր, փոքրերի հետ նուաստ։ Ամեն տեղ, ամեն դասակարգի մարդկանց հետ հաւասար էիր. քաղաքը սիրում էր քո շիտակ գիտակցութիւնը, գիւղը յարգում էր քո ռամկասիրութիւնը։ Քո լայն հայեացքները ընդգրկում էին ամեն ինչ և քո մարդասէր սրտում արձագանք էին գտնում թէ համայն հայ ազգի տառապալից հառաչները և թէ գեղջուկի խղճուկ կեանքի կարիքները։

Անվերջ հոգսերն ու անսահմ աշխատանքը երկար տարիների ընթացքում քայքայեցին առողջութիւնդ և արագ քայլերով մօտեցրին քեզ գերեզմանին։ Դու հանգար պատերազմի դաշտում։ Վերջին միտքդ, որն, աւաղ, չը վերածվեց խօսքի, դարձեալ հասարակական շահերին է եղել նուիրված։ Թող յաւերժ վառ մնայ փայլուն յիշատակդ ամեն գիտակից հայի սրտում։

Բժ. Վ. Արծրունի

ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ՑԱՍՈՒՄԸ

(Ալ. Քալանթարի յիշատակին)

Ճակատագրական հոգեհանգիստ, եղերական մահ։

Այդ բոլորը կատարվեց մէկ վայրկեանի մէջ։

Ժողովուրդը հաւաքված էր գաղափարական մեծ գործչի շիրիմի շուրջը, ուր հանգչում է նրա աճիւնը 25 տարի։ Այդ ամբողջ ժամանակամիջոցում նուիրական տապանը մեծարվել էր։ Բայց այս առաւօտ մթնոլորտի մէջ զգացվում էր մի տեսակ ծանրութիւն։ Նա շանթով լի էր։ Կարծես մի խռովեալ ոգի սաւառնում էր գերեզմանի հովանու չորեք կողմը, կամ թէ մեռած վարպետի գաղափարները խառնալով մարմնացել էին և դժգոհ էին իրանց շրջապատից։ Հայրենիքի կրծքից տակաւին հոսում էր արիւնը, իսկ որդիքը անտարբեր էին իրանց մօր վշտին. նրանք չէին գնում մեռած հերոսի գծած շաւղով, կարծես թէ հաշտված լինէին իրականութեան հետ։ Այդ բոլորին ինչպէս կարող էր անտարբեր մնալ վարպետի նոյնիսկ եթերային ոգին։

Եւ ցասումով լի էր գերեզմանը։

Այդ րոպէին մօտենում էր գերեզմանին մի խոնջացած մշակ։ Նրա ամբողջ կեանքը կազմված էր բարի ցանկութիւններից։ Նրան անծանօթ էր հանգիստը։ Նա անընդհատ գործել էր։ Ի տես գերեզմանի նա կարծես զգում էր մեռած հեղինակի ցասումը։ Այս մշակն էլ էր յոգնել իրականութիւնից, և նրա վաստակած մարմինը թափով ընկաւ վայր և անշնչացաւ։

Մի օր առաջ, մի ճոխ սեղանի շուրջը բոլորել էին շատ մարդիկ։ Գինին առատութեամբ հոսում էր։ Բաժակաճառերը ասում էր մի հոգով բանաստեղծ։ Դրանք բարեմաղթութիւններ էին մեռած գործիչների համար, նրանց կենացը և ոչ թէ նրանց յիշատակին։ Որովհետև, ինչպէս նա բացատրում էր, նրանք դեռ ապրում են։ Ինչ բ կեանքը։ Չէ որ նա աներաշխաւորելի է։ Եւ նա աւելացրեց. «Ո՞վ կարող է ասել, որ վաղը մեզանից մէկի հոգեհանգիստը չենք կատարելու»։ Այդ բանը ինձ բոլորովին անհաւատալի էր թւում։ Մեռած մշակը ներկայ էր հոգով։ Եւ այդ այդպէս էլ եղաւ։ Միւս օր հանգստացաւ նրա հոգին։

Արամ Րաֆֆի

ՄԵԾ ՄԱՐԴՈՒ ԹԱՐՄ ԱՃԻՒՆԻ ԱՌԱՋ

«Մշակի» խմբագրութեան գլխին տեղի ունեցաւ նորից մի ահռելի պայթիւն, որից պէտք է ցնցվի հեռաւոր հայութիւնն անգամ։ Դեռ չէ վերացել խմբագրութեան վրայից սգի սև քօղը, այսօր նա աւելի թանձր քօղով է փաթաթվում իր ստացած նոր խոշոր կորստեան պատճառով։

Չը կայ այլևս Գրիգոր Արծրունու դրօշակակիրը, ճշմարտութեան անվեհեր զինուորը, հասարակութեան շահերին անկաշառ ծառայողը և խեղճ հայ գիւղացու ցաւերին մինչև ուղն ու ծուծը նուիրված անձնանուէր գործիչ «Մշակի» խմբագիր Ալէքսանդր Քալանթարը։

Կորուստը խոշոր է և չափազանց զգալի։ Եւ այնքան զգալի, այնքան շատ զգալի պիտի լինի այդ մեծ մարդու կորուստը հայ հասարակութեան համար, որքան նա շատ հեռանայ այս տխուր սև օրերից։ Կորուստը հաւասարապէս զգալի է ոչ միայն «Մշակի», նրա խմբագրութեան շուրջը, հայ հասարակութեան լայն խաւերում, այլ և ռուս գիտակից շրջանում, ուր հանգուցեալը մեծ հեղինակութիւն էր վայելում։

Հանգուցեալ Ալէքսանդր Քալանթարի ծառայութիւնը հայ հասարակութեան՝ անգնահատելի է։ Նա այնքան բեղմնաւոր և բազմակողմանի է, որ դժուար է մի առ մի թւել։ Այդ և նմանապէս նրա գնահատումը թողնվում է ապագայ անաչառ պատմաբանին։

Նրա եռանդը գործելում անսպառ էր։ Հանգուցեալ Ա. Քալանթարը կարելի է ասել՝ մարմնացած եռանդ և աշխատութիւն էր։ Օրվայ 18—20 ժամը նուիրված էր աշխատանքի և միայն 4—6 ժամը հանգստութեան։ Եւ ահա հէնց այդ ծանրութեան տակ էլ կտրվեց նրա կեանք թելը։ Ոչ մի խրատ, աղերսանք այդքան չը տանջելու իրան՝ չէին ազդում նրա վրա։ Նա միշտ արդարանում էր նրանով, որ անելու բան շատ կայ, իսկ ժամանակ,քիչ։ Նա կլանված էր ազգային և հասարակական գործերով ոչ թէ պլատօնական սիրուց դրդված, այլ անկեղծ համոզմունքից։ Իր հոգու մեծագոյն տենչանքները նուիրված էին ազգի մի մեծ հատուածին, հայ գիւղացիութեան, որը կազմում է ազգի 90%։ Նա ամբողջապէս տարված էր նրա հոգսերով, նրա ցաւերով. և ահա նրա մտածմունքի արդիւնքն է այսօրվայ Հայ Գիւղատնտ. և Տնայնագործ. Ընկերութեան երեւան գալը։ Հայ գիւղացիութիւնը և Հայ Գ. Ընկ. յանձին հանգուցեալի կրում են խոշոր անփոխարինելի կորուստ։

Գաղափարական այդ մեծ գործչի թարմ աճիւնի առաջ խոնարհվելով գոչում եմ. «Թող յիշատակդ անմահ լինի»։

Սւետիս Դաւթեան

ԱՆՍՊԱՍԵԼԻ ՀԱՐՈՒԱԾ

Ամսիս 20-ին ես էլ գնացի Խօջիվանք՝ հանգուցեալ վիպասան Րաֆֆիի գերեզմանի վրա հոգեհանգստին ներկայ լինելու։

Մենք բոլոր ներկայ եղողներս՝ խորին լռութեան մէջ խորասուզված՝ տխուր կանգնած սպասում էինք հոգեհանգստի վերջանալուն, որ կատարում էր տէր-Յովսէփ քահանան։

Րաֆֆիի շիրիմի մօտ կանգնած էր մեզ բոլորիս ծանօթ պաշտելի Ալէքսանդր Քալանթարը։ Ես անհամբեր սպասում էի մաղթանքի վերջանալուն և գիտէի, որ պէտք է լսեմ Քալանթարի բերանից ոգեւորիչ և սփոփարար խօսքեր։ Բայց ահա յանկարծ, ամենքիս անսպասելի կերպով, մեր անգուգական Քալանթարը մի ակնթարթում խոնարհվեց Րաֆֆիի շիրիմի առաջ, ինչպէս շանթահար ու տապալված մի նոճի, այլևս երբէք չը կանգնելու համար։

Շփոթը տիրեց ժողովրդին։ Հանդիսականները կարծում էին, թէ Քալանթարը ուշաթափվեց միայն։ Սակայն երբ րոպէն երկարեց և բժշկապետ Նաւասարդեանի օգնութիւնը չը կարողացաւ ոտքի կանգնեցնել տապալվածին, ես՝ ծանր ճնշումը սրտիս՝ յիշեցի իմ հօրս՝ մահտեսի Ստ. Աղապապեանցի յանկարծակի մահը, որ տեղի ունեցաւ 1909 թւին յուլիսի 2-ին։

Անկեղծօրէն սգում եմ Ալէքսանդր Քալանթարի յանկարծակի մահը, որ մեզ բոլոր հայերիս համար մեծ կորուստ պատճառեց, և իմ արտասունքն էլ խառնում եմ իր վշտացեալ ընտանիքի արտասունքի հետ։

Խոնարհվում եմ հանգուցեալի թարմ աճիւնի առաջ և հանդիսա մաղթում նրա վաստակած ոսկորներին։

Տիկ. Զարուհի Սաղաթելեան-Սահակեան

Յ. Գ.—Նուիրում եմ 25 ր. հանգուցեալի յիշատակին պսակի փոխարէն, թողնելով այդ գումարը «Մշակի» խմբագրութեան տրամադրութեան ներքոյ։

Նոյն

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԻ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ
Կիրակի, նոյեմբ. 24-ին, [illegible]
ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՆԻՍՏԸ
[illegible]
Գրչութեան արուեստ և գրի զարգացումը հայոց մէջ:
[illegible]
Սկիզբն է ժամը 8-ին
[illegible] 940 2—2

Թատերական ցիրկ
ԵՍԻԿՕՎՍԿԻՆԵՐԻ
[illegible]
939. 0—13

ԲԺԻՇԿ
Մ. Կ. ՄԱՐՈՒԲԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ
Սիֆիլիս, մննդական և կաշվի հիւանդութիւններ
Ընդունելութիւն առ. ժ. 1—2, եր. ժ. 5—8
[illegible] № 39 [illegible] 901. 100—2

ՇԻՏԱԿ ԳՈՐԾԻՉԸ

[illegible]

տառապանքները երգող անմահ վիպասան Րաֆֆիի հոգեհանգիստը։ Դադարեց գործելուց այն սիրտը, որ բաբախում էր հայ ժողովրդի համար։

Քալանթարն այլ ևս չը կայ. նա էլ անցաւ յաւիտենականութեան գիրկը։ Այսօր հայ ժողովուրդը, մասնաւորապէս գիւղացիութիւնը, զրկվում է իր ամենաանկեղծ բարեկամից և առաջնորդողից։ Այլ ևս չը կայ այն խոշոր դէմքը, որ բաց ճակատով դիմում էր այնտեղ, ուր չարատանջ կեանքի աղեկտուր ճիչն էր լսվում։ Եօթնամսեակ ժամանակաշրջաններից մինչև բաղկացող լուսաւոր շրջաններում անված՝ նա մինչև իր կեանքի վերջը հաւատարիմ մնաց իր փայփայած սկզբունքներին, առանց մազաչափ անգամ շեղվելու։

Նա մէկն էր այն դէմքերից, որոնք գործում են յանուն գործի՝ լուռ և անթմբկահար, առանց դափնիներ ակնկալելու։ Հանգամանքներն ու շրջապատի շշուկները չը կարողացան յեղաշրջել նրա մտաւոր-բարոյական աշխարհահայեացքը։ Նրան ոգևորում էր այն, որ ժողովուրդը կամաց-կամաց սթափվում էր մրափից և հայեացքը սևեռում այն կէտին, որ դրել էր նրա առաջ իր գաղափարական առաջնորդը։

Կրկնում ենք, ցաւալի է արձանագրել մահն այն մարդու, որի նմանները խիստ սակաւ են մեր խոպան անդաստանում։

Այո՛, ժողովրդի վէրքերն ու կսկիծը խորապէս ուսումնասիրած մարդը չը կայ այլ ևս. նրա խոցերին ապեղանի դնող գործիչն ընկաւ հորիզոնից, թողնելով սակայն պատմութեան մէջ անջնջելի լուսաւոր հետք։

Հանգիստ ոսկրներիդ, անխոնջ մշակ. հողը գցած սերմերդ բիւրապատիկ պտուղ կը տայ։

Գ. Մելոյեան

ԺՐԱՋԱՆ ՄՇԱԿԸ

—

Չը կայ այլևս Ալէքսանդր Քալանթարը... Նա էլ բացառութիւն չը կազմեց... Նա էլ գնաց դարաւոր ճամբով... Այդպէս գնում են և ամենքը թողնելով մի հողաթումբ աշխարհիս մէջ, որը մաշող դարերի ընթացքում հաւասարվում է հողի հետ ու չքանում յաւիտեան։

Կանցնեն դարեր, Քալանթարի հողաթումբն էլ գուցէ կորչի, բայց այն պայծառ գիծը, որ նա թողեց այս անհիւրընկալ հայի աշխարհում, երբէք չի խաւարի, քանի հայ գիրը կենդանի կը մնայ։

Ես ողբացեալ Քալանթարին չեմ մօտենայ աշխարհահայեացքի տեսակէտից. այդ արդէն ժամանակակիցներիս համար արևի լոյսի պէս պարզ է. այլ կը մօտենամ նրան որպէս մի ժրաջան մշակի, որ օրն ի բուն անդադրում աշխատում էր իր սիրած ասպարէզում և ճիգ թափում հայի խոպանացած դաշտերն ու մարգերը տեսնել ծաղկած ու մշտադալար...

Եւ նա այդ ուղղութեամբ, հաստատ համոզված իր գաղափարի ըէալականութեան մէջ, առանց ոստումների, գործում էր ու գործում ժպիտը դէմքին, որպիսին նրա դէմքից չէր իջնում և տխուր ժամերին, անաջողութեան օրերին...

Նա հանճար չէր, բայց նրա մէջ ամբարված աշխատանքի էներգիան այնքան մեծ էր, որ համարձակ կարելի է նրան դասել խոշորների շարքում... Եւ նա խոշոր մարդ էր իր գործելակերպի մէջ, ֆանատիկ՝ իր հաւատամքի մէջ, ժրաջան՝ աշխատանքի մէջ, համեստ՝ հասարակութեան մէջ։

Ահա այսօր այլևս չը կայ այդ յատկու-

թիւններով օժտուած մարդը, չը կայ [illegible]

Արշակ [illegible]

ԻՄ ՍԻՐԵԼԻ ՈՒՍՈՒՑՉԻՍ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

[illegible]

«Մշակ» լրագրի գրաշարական աշակերտ, միշտ յարգանքով էի վերաբերվում դէպի իմ սիրելի ուսուցիչը, որից ամբողջ 20 տարի շարունակ ես սովորել եմ մտքեր, լսել խրատներ և երբեմն էլ անմեղ հանդիմանքներ։ Ահա այդ 20 տարվայ ընթացքում շատ փոփոխութիւններ եղան, շատերը հեռացան գրաշարական կազմից՝ ընտրելով իրանց համար ուրիշ պաշտօններ և շատերը խմբագրական կազմից. իսկ տողերիս գրողը իր մի քանի ընկերներով մնաց հաւատարիմ «Մշակի» հիմնադրի և նրա աշակերտ Ալ. Քալանթարի դաւանանքներին, տանելով լրագրական ամեն տեսակ նեղութիւններ և չարչարանքներ։

Ալ. Քալանթարը չը դաւաճանեց իր դաւանած սկզբունքներին մինչև վերջին շունչը և Գր. Արծրունու յետոյ մնաց հաւատարիմ մշակ և անխոնջ աշխատաւոր։

Ցանձին Ալ. Քալանթարի հայ ազգը և ամբողջ գիւղացիութիւնը կորցնում են մի այնպիսի արժանաւոր զաւակի, այնպիսի անփոխարինելի մարդու, որի նմանները դժուար թէ լինեն մեր իրականութեան մէջ։

Լացի՛ր, հայ հասարակութիւն, որ կորցնում ես քո սիրելի և պաշտելի Քալանթարին. լացի՛ր, հայ գիւղացիութիւն, որ կորցնում ես գիւղատնտեսական արհեստի և գիտելիքների մասին դասախօսող Քալանթարին։ Այլ ևս չը կայ այն Քալանթարը, որ գիւղից գիւղ, քաղաքից քաղաք թափառելով իր դասախօսութիւններն էր կարդում ազէտ և անգրագէտ գիւղացիներին։

Մնաս բարեաւ, իմ սիրելի ուսուցիչ։ Գիտեցած եղիր, որ ձեռքիդ տակ մեծացած աշակերտդ իր գործակից ընկերներով չի մոռանայ քեզ և կը գնայ այն ճանապարհով, ինչ ճանապարհով դու մեզ առաջնորդեցիր։

Հանգիստ ոսկորներիդ, անմահ ուսուցիչ։

Գրաշարապետ՝ Կ. Խարատեան

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՖՕՆԴ ԱԼ. ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ ԱՆՈՒԱՆ

(Թաղման Կարգադիր Յանձնաժողովին)

—

Համատարած անկեղծ վշտի ու խորազոյն յարգանքի զգացումներից է հիւսված ժողովրդի իսկական բարեկամի և նրա բեղմնաւոր անխոնջ գործչի՝ սիրելի Քալանթարի պարծեն ճակատի պսակը։

Եւ ինչի՞ են հարկաւոր նիւթից շինված, փչացող պսակները։

Դէպի մեր թանգագին խաչեղբայր Քալանթարի կենդանի յիշատակը մեր բուռն ակնածութիւնը արտայայտելու նշան—փոխանակ պսակի—խնդրում ենք ընդունել մեր սուղ միջոցներից հինգ րուբլի և, մեր բաղձանքի համաձայն, համարել այս չնչին լուման իբրև հիմք «Քալանթարի անուան գիւղատնտեսական ֆօնդի», որ նպատակ ունենայ զարկ տալ հայ իրաւազուրկ շինական ազգաբնակութեան տնտեսական բարելաւման գործին, որին իր ամբողջ կեանքը նուիրեց հանգուցեալը։

Համոզված ենք, որ մեզ կը ձայնակցեն շատ և շատ անձինք, որով կը ստեղծվի մշտական անմահ կոթող իդէալիստ ժողովրդասէրի անփոխարինելի կորստեան հանդէպ։

Նինա և Սարգիս Եսայեաններ

ՊՍԱԿԻ ՓՈԽԱՐԷՆ

—

Ստացանք տիկին Զարուհի Սաղաթելեան-Սահակեանից, Ալ. Քալանթարի դագաղի վրա ծաղկեփունջ դնելու փոխարէն, ի նշան յարգանքի, 25 րուբլի, որի գործադրութիւնը նուիրատուն թողնում է խմբագրութեանս տրամադրութեանը։

Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ ԹԱՂՄԱՆ ԿԱՐԳԱԴԻՐ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ

—

Ինչպէս երէկ յայտնեցինք, նոյեմ. 21-ի ցերեկվայ ժամը 2-ին Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան դահլիճում տեղի ունեցաւ տեղական հասարակական գործիչների խորհրդակցութիւն մօտ հարիւր հոգուց բաղկացած, բժ. Բ. Նաւասարդեանի նախագահութեամբ։

Ժողովը միաձայն որոշեց Ալ. Քալանթարի թաղումը կատարել ժողովրդական ծախքով և ապա ընտրեց թաղման կարգադրիչ յանձնաժողով բաղկացած 31 հոգուց։

Յիշեալ յանձնաժողովը, ժողովը ցրվելուց յետոյ, անմիջապէս նիստ ունեցաւ և բաժանվեց երեք սեկցիաների՝ հանգանակութեան եւ ծախսարարութեան, որի մէջ մտնում են Արշ. Միլեան, Լ. Ղուլեան, Ս. Չէրքէզեան, Ս. Սուլխանեան, Խ. Աֆրիկեան, Մկրտ. Քալանթարեան, տ. Հ. Մարտիրոսեան և Գ. Ցուրինեան։

Ցարաբերութիւնների՝ Յ. Խունունց, Ս. Մալխասեանց, Մ. Բերբերեան, Ա. Եղեկեան, Մ. Աթաբէգեան, Շիրվանզադէ, Յ. Սպէնդիարեան, բժ. Կ. Ստեփանեան, Բենիկ վ., Իշ. Սօֆիա Արղութեան և Եր. Լալայեան։

Թաղման՝ Ալէքսանդր Ստեփանեան (Սանդրօ), բժիշկ Շխեան, Տիգրան Նազարեան, բժշկ. Նաւասարդեան, բժ. Գէորգ-Բէգեան, Ալ. Բիշմիշեան, տ. տ. Ն. Դօլուխանեան, Ս. Դանիէլ-բէկ, Հեղ. Առաքելեան, պ. պ. Աշոտ Աթմանեան, Բարսեղ Առաքելեան, Բարսեղեան (արհեստ. ասպ.)։

Կազմվեց գլխաւոր բիւրօ, որի մէջ մտնում են բժ. Բ. Նաւասարդեան, Յ. Սպէնդիարեան, Մկրտ. Քալանթարեան, Ս. Մալխասեանց և Ալ. Բիշմիշեան։

Յանձնաժողովը յանձնարարեց բիւրօյի անդամներին այդօրվայ հաւաքված հասարակութեան կողմից ցաւակցութիւն յայտնել հանգուցեալի ընտանիքին և եղբայրներին։

Յանձնաժողովի կարգադրութիւնների մասին հետզհետէ կը հաղորդենք։

ԱԼ. ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ ՄԱՀՎԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

—

Րաֆֆիի ընտանիքը Լօնդոնում ստանալով Արամ Րաֆֆիից Ալ. Քալանթարի մահվան գոյժը, շանթահար եղաւ և խորին կսկիծով խնդրում է Տիգրան Նազարեանին՝ թարգման լինել Ալ. Քալանթարի ընտանիքին, «Մշակի» խմբագրութեանն ու աշխատակիցներին իրանց խոր վշտին ու պսակ դնել Ալ. Քալանթարի դագաղին Րաֆֆիի ընտանիքի կողմից։

—

Երէկ Թիֆլիսի բոլոր լրագիրները—ռուս, հայ, վրացի («Кавказъ», «Зак. Рѣчь», «Закавказье», «Тиф. Листокъ», «Հորիզոն», «Կովկասի լրաբեր», «Սախալխօ Գազէթի») նուիրեցին նեկրոլօգներ և յօդուածներ Ալէքսանդր Քալանթարի մահվան առիթով։

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ՈՒՂՂՎԱԾ «ՄՇԱԿԻ» ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Պետերբուրգ, 21 նոյեմ.

Ընդունեցէք իմ անկեղծ համակրութեան արտայայտութիւնը ձեզ հասած ծանր կորստեան առիթով։

Անցեալ տարի հանգուցեալ Ալէքսանդր Քալանթարի հետ ունեցածս բարեկամական հանդիպումը ինձ վրա թողել էր ամենալի գեղեցիկ տպաւորութիւն։

Գրեդէսկուլ
(Պրօֆ., 1-ին Պետ. Դումայի փոխ-նախագահ)

—

Պարիզ, 22 նոյեմ.

Խորապէս վշտահարած եմ այն մեծ կորստի համար, որ մենք կրեցինք։ Առանձին նամակով ես ընկերանում եմ ձեր սուգին։

Նուպար փաշա

—

Լօնդօն, 21 նոյեմ.

Ողբում ենք Քալանթարի մահը։

Խմբագրութիւն «Ararat»-ի

—

Լօնդօն, 21 նոյեմ.

Ցաւակից ենք «Մշակի» առհիւրայի վաղաժամ կորստին։

Լօնդօնի Միացեալ Ընկերութիւն

—

Մոսկվա, 21 նոյեմ.

Խորապէս վշտացած ենք Ալէքսանդր Քալանթարի մահվան ցաւալի լուրով։ Շտապում ենք արտայայտել «Մշակի» խմբագրութեան անդամներին անկեղծ համակրութիւն ծանր կորստեան առիթով։

Տ. Վարվառէ Քանանեան, տ. Ակիմեան

—

Վերին-Ագուլիս, 21 նոյեմ.

Կ. Հ. Բ. Ընկ. Վերին Ագուլիսի ճիւղը ողբում է հասարակական նշանաւոր գործիչ, մեր սիրելի հայրենակից Քալանթարի մահը։

Վարչութիւն

—

Աշտարակ, 21 նոյեմ.

Խորապէս վշտացած աշտարակցիք ողբում են անփոխարինելի և անխոնջ հասարակական գործիչ Ալէքսանդր Քալանթարի, մայրենի ժողովրդական անդաստանի աշխատաւորի յանկարծական մահը։

Յաւիտենական հանգիստ հայ ժողովրդի պանծալի բարեկամին։ Նրա պայծառ յիշատակը անջնջելի կը մնայ մեր սրտերում։

Աշտարակցիների փոխարէն՝

Բժ. Սաժումեան

—

Բագու, 22 նոյեմ.

Ընդունեցէք անկեղծ ցաւակցութիւն այն ծանր կորստի առիթով, որ կրեցին խմբագրութիւնը և հասարակութիւնը ի դէմս շիտակ հրապարակախօս, անխոնջ հասարակական գործիչ, ազնիւ մարդ Քալանթարի։

Յովհ. Յովհաննիսեան

—

Օդեսսա 21 նոյեմ.

«Вѣстникъ Виноделія»-ի խմբագրութիւնը, խորապէս ցնցված Կովկասի արժանաւոր որդու՝ Քալանթարի կորստից, որ ցոյց տուեց հայրենիքին և գիւղատնտեսութեանը անգնահատելի ծառայութիւններ, յղում է «Մշակին» և հարազատներին անկեղծ ցաւակցութեան զգացմունքներ։

Թայիրեան

—

Շուշի, 22 նոյեմ.

Զարհուրանքից ապշած ենք ու վշտացած Քալանթարի մահից։ Խնդրում ենք խմբագրութեանդ ընդունել մեր անկեղծ ցաւակցութիւնը այդօրինակ ծանր կորստի առիթով։

Արշակ, Շուշանիկ Դանիէլեաններ՝ զաւակներով։

—

Ղալաթիա (Կ. Պօլիս), 21 նոյեմ.

Ընդունեցէք մեր ափսոսանքը և ցաւակցութիւնները «Մշակի» խմբագիր Ալ. Քալանթարի մահվան առիթով։ Կովկասի Հայոց Բարեգ. Ընկ. նախագահ Սամսոն Ցարութիւնեան կը լինի ներկայացուցիչ յուղարկաւորութեան ժամանակ։

Պատրիարք. փոխ. Երուանդ վարդապետ

—

Էջմիածին, 21 նոյեմ.

Ընդունեցէք իմ խորին ցաւակցութիւնը Ալէքսանդր Քալանթարի մահվան առիթով։ Ցանձին նրան հայ մամուլը կորցնում է ազնիւ և արդարադատ աշխատաւորի։ Թող օրհնված լինի հանգուցեալի յիշատակը։

Մատթէոս եպիսկոպոս

—

Բաթում, 21 նոյեմ.

Ողբում ենք խաղաղասէր արդիւնաւոր հասարակական գործիչ Ալէքսանդր Քալանթարի վաղաժամ կորուստը։

Մելեան աւ. քահ., Մալխասեան ք., Նիկողոսեան, Զուրայեան, Մեղաւորեան, Սարեան, Միհրանեան, Տէր-Մկրտչեան, Պուչինեան, Տէրտէրեան, Պետրոսեան, Ղազարոսեան, Ղլտճեան, Ագիկեան, Իգիթխանեան, Զարխչեան, Խանօղլեան, Հեղինէ Մալխասեան, Անանունի Վարդանեան, Բարութչեան, Տիլինեան, Իքիլիքեան, Սակաւիկեան, Պօղոսեան, Մկրտչեան, Քօսեան, Յովհաննիսեան, Բաբոյեան, Տէր-Վարդանեան, Գալստեան, Մակլօզեան, Սուլբէրեան, Ալթունեան, Սրաբիոն Ֆանարջեան, Եղբ. Դագէգեաններ, Մէլիքեան, Էնֆիաջեան, Սարգսեան, Սորբէտեան, Բիւքիւչեան, Եղիազարեան, Սեմէրջեան, Գովչեան, Ղարագեօզեան, Ղարամեան, Ազատայեան, Սօգօյեան, Տօնականեան, Զօրեան, Գափիկեան, Աստուրեան, Րաֆայէլեաններ, Բարսեղեան, Իւսիւֆեանօվ, Ջընդարեան, Ունանեան, Ասլանեան, Մալխասեան, Տէր-Միքայէլեան, Սանթուրճեան, Գավարեան, Ասլանեան, Տէր-Վարդանեան, Բաբալեան, Մօսկօվեան, Գէորգեան, Քէմարջեան, Թիւթիւնջեան, Տիրատուրեան, Ջինարեան, Վարտիկեան, Ջէրահեան, Էֆրեան։

—

Կահիրէ (Եգիպտոս), 21 նոյեմ.

Ընդունեցէք իմ անկեղծ ցաւակցութիւններս։

Մօհթամէտեան
(խմբագիր «Ցուսաբեր» թերթի)

—

Լօնդօն, 21 նոյեմ.

Ողբում ենք Քալանթարի կորուստը։

Լօնդօնի հայ գաղութ

—

Օդէսսա, 21 նոյեմ.

Անկեղծօրէն ողբում եմ հայ ժողովրդի լաւագոյն զաւակներից մինի մահը։

Սուրէն Առաքելեան

—

Գանձակ, 21 նոյեմ.

Գիտակցելով հայ հասարակութեան, հայ մամուլի, հայկական նորահաստատ գիւղատնտեսական կազմակերպութեան կրած կորստի բովանդակ ծանրութիւնը՝ յանձին անփոխարինելի Ալէքսանդր Քալանթարի, ուղարկում ենք անկեղծ ցաւակցութիւն հանգուցեալի ընտանիքին և որբացած «Մշակի» խմբագրութեան, որ զրկվեց հինաւուրց, անխոնջ ղեկավարից, որ երկար աշխատեց հայրենի հասարակական ասպարիզում։ Հայ քաղաքական լրագրի խմբագրի դժուարին պաշտօնում միշտ արժանաւոր կերպով կատարեց իր պարտականութիւնը հայրենիքի առաջ։

Գիւղատնտես՝ Կամսարական, Եպիսկոպոսեան, Նաբաթեան

—

Մոսկվա, 21 նոյեմ.

Ընդունեցէք իմ խորին ցաւակցութիւնը ձեր յարգելի խմբագրի և անխոնջ, արդիւնաւոր հասարակական գործիչ Ալէքսանդր Քալանթարի մահվան առիթով։

Մենտոր Բունեաթեան

—

Մոսկվա, 21 նոյեմ.

Ողբում եմ ձեզ հետ միասին իմ սիրելի, թանգագին, համակրելի բարեկամ Ալէքսանդր Քալանթարի մահը։ Չը լինելով համախոհներից, ես միշտ յարգում և սիրում էի այդ զարմանալի լաւ մարդուն և գործչին։

Արտասուալի ես վշտակից եմ որբացած խմբագրութեանդ։

Նիկօլայ Տէր-Մանուէլեանց

—

Կօկանդ, 21 նոյեմ.

Խորապէս ցնցված եմ լսելով թանգագին, մեր ամենից յարգված Ալէքսանդր Քալանթարի, «Մշակի» խմբագրի վաղաժամ մահվան բօթը, Քալանթարի, այդ անխոնջ հասարակական գործչի, որ միշտ բարձր ունէր բռնած արդարութեան դրօշակը, ծառայում էր տեսնել մայրենի երկիրը՝ կուլտուրական, և այդ նպատակով գերմարդկային ջանքեր էր թափում անտեսապէս բարձրացնելու մայրենի գիւղացիութիւնը։ Խնդրում եմ ընդունել իմ անսահման վշտի զգացումները։

Մելիքսէթ Տէր-Յակոբեան

—

Մոսկվա, 21 նոյեմ.

Արտայայտելով խմբագրութեանդ մեր խորին ցաւակցութիւնը ձեզ հասած կորստի առիթով, խնդրում եմ մեր կողմից պսակ դնել հանգուցեալի գերեզմանի վրա։

Առևտրական Տուն

Լ. և Է. Մէտցլ և Ընկ.

—

Բագու, 21 նոյեմ.

Խորապէս վշտացած եմ «Մշակի» փայլուն պարագլուխ թանգագին Ալէքսանդր Քալանթարի վաղահաս մահից։ Երկնքի արքայութիւն նրան։

Խնդրում եմ հաղորդել ընտանիքին իմ խորին ցաւակցութիւնը։

Փրիդօն Մարդանեան

—

Մեծ-Ղարաքիլիսա, 21 նոյեմ.

Խորապէս ցաւում եմ, ողբում կովկասեան գիւղացիութեան կուլտուրական վերածնութեան մեծ մարգարէի, հայ ժողովրդի արժանաւոր գործչի, «Մշակի» ջրաժան խմբագրի անփոխարինելի կորուստը։

Մանուկ Ղազարեան

—

Վերին Ագուլիս, 21 նոյեմ.

Հայ լուսաւորական շարժման հանգիստաւոր օրերին մենք զրկվում ենք լուսաւորութեան լաւագոյն աշխատակիցներից մինից։ Ողբում ենք Քալանթարի մահը։

Տէր-Յակոբեան

—

Էջմիածին, 22 նոյեմ.

Անկարող եմ արտայայտել խօսքերով իմ վիշտը՝ գիւղացիների ծանր վրութիւնը թեթեւացնող Քալանթարի մահվան առիթով։

Վ. ք. Աղաղաղեան

—

Թիֆլիս, 22 նոյեմ.

Ձեզ հետ միասին ողբում եմ ժողովրդի սէրը ձեռք բերած, գրչի ու մտքի ազնիւ աշխատաւոր Ալէքսանդր Քալանթարի կորուստը։

Սարգիս Եղիազարեան

—

Թիֆլիս, 22 նոյեմ.

Ջերմապէս ողբում եմ իր հայրենիքի մեծ քաղաքացու, ժողովրդի լուսամիտ ու անձնուէր բարեկամի և հրապարակախօսի, մարդկութեան և մայրենի երկրի օգտի համար վեհ մտքերի ժողովրդականացնողի և գրողի, թշուառների պաշտպանի, անփոխարինելի կովկասագէտի և անմահ Գրիգոր Արծրունու փառաւոր պատգամների քարոզչի մահը։ Թող Աստուած մխիթարէ «Մշակի» խմբագրութիւնը և հանգուցեալի ընտանիքը՝ ամենքի կողմից ողբացեալ մեծ կորստի առիթով։

Գեդէօն Միրաղեան

—

(Ուղղված հանգուցեալի ընտանիքին)

Բագու, 21 նոյեմ.

Ընդունեցէք իմ անկեղծ ցաւակցութիւնս։

Պավլ Կարա-Մուրզա

—

(Ուղղված Կայս. Կովկ. Գիւղատ. Ընկ.)

Օդեսսա, 4 նոյեմ.

Խնդրեմ ընդունել և հաղորդել հանգուցեալ Ալէքսանդր Հայրապետեան Քալանթարի ընտանիքին իմ խորին ցաւակցութեան զգացումները։

Բեխտերով

—

(Ուղղված հանգուցեալի ընտանիքին)

Խարկօվ, 21 նոյեմ.

Խորապէս համակրում եմ ձեզ հասած վշտին, ամբողջ հոգուս ցաւում եմ և ողբում։

Անդրէևա

—

Երևան, 22 նոյեմ.

Խորապէս ցաւում եմ ժողովրդի անփոխարինելի բարեկամ Քալանթարի մահը։

Տէր-Մարտիրոսեան

—

(Ուղղված հանգուցեալի ընտանիքին)

Խարկօվ, 21 նոյեմ.

Ամբողջ սրտով համակրում եմ ձեզ և ամբողջ ձեր ընտանիքին հասած վշտին, թանգագին Սօֆիա Գրիգորևնա։ Տայ Աստուած ձեզ ոյժ տանել այդ անփոխարինելի, բայց մեզ ամենքիս համար անխուսափելի կորուստը։

Սմիրնօվ

—

(Ուղղված հանգուցեալի ընտանիքին)

Բագու, 21 նոյեմ.

Ընդունեցէք իմ անկեղծ ցաւակցութիւնս ձեր մեծ վշտի մէջ։

Մարտին Շատիրեան

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԼ. ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ ՄԱՀՎԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

—

Թիֆլիս, 21 նոյեմ.

Խորապէս յուզեց գիս «Մշակի» խմբագիր Ալէքսանդր Քալանթարի անակնկալ և վաղահաս մահուան գոյժը։ Իսկապէս ողբալի և

անդարմանելի կորուստ։ Բարձր գնահատելով անմահ Քալանթարի համերաշխ իդէալական գործունէութիւնը յօգուտ հայրենեաց, բոլորովին համոզուած եմ, որ հայ ազգը յանձին Ալէքսանդր Քալանթարի կորցրեց իր անզուգական հասարակական գործիչը, ազնիւ և անկեղծ հայրենասէրը, գաղափարական դէմքը, հասարակական գործի ասպարէզի մէջ՝ զարգացման լուսատու փարոսը։

Ցարգանք հայ մտաւորական անդաստան մշակող վաստակաւոր գործչին, պատիւ և գեղեցկահիւս պսակներ ազգի մեծ զաւակի և գաղափարական Ալէքսանդր Քալանթարի թարմ շիրմին։

Սարգիս վ. Տէր-Աբրահամեան
(Առաջնորդական կառավարիչ կաթողիկէ հայոց ի Ռուսիա)

—

Թիֆլիս, 22 նոյեմ.

Ընդունեցէք իմ և ամուսնուս կողմից մեր խորին ցաւակցութիւնը ծանր կորստեան համար։ Ալէքսանդր Քալանթարի անսպասելի մահը բացեց խոր վէհ հայ հասարակական ասպարէզի վրայ, որ դեռ բաղում տարիներ իր անջնջելի հետքերը թողնելու է հայ գիւղացու շինական և հայ ազգի գրական ու հասարակական անդաստանի մէջ։

Արամ Նազարէթեան

—

Թիֆլիս, 21 նոյեմբերի

Երէկ մեր աչքի առջև անմահ Րաֆֆիի արձանի մօտ հանգչեց հայ ազգի պայծառ աստղերից մէկը՝ Ալէքսանդր Քալանթարը։

Իջաւ գերեզման Արծրունու բնից դուրս եկած պաւակներից մէկը .. Նա գնաց, գնաց մահվան գիրկը. էլ յետ չի գայ...

Մենք չենք ուզում հաւատալ, որ նա ընդմիշտ հեռացաւ գրական ասպարէզից։

Դեռ չանցաւ երեք ամիս այն օրից, ինչ «Մշակը» զրկվեց իր հրապարակչական գործիչ Տէր-Մարկոսեանից. նա կրում է երկրորդ ծանր կորուստը։

Քալանթարը այն անկաշառ գործիչներից մէկն էր, որոնք սակաւաթիւ են մեր իրականութեան մէջ։

Նա ազնիւ ու աշխատասէր էր։ Եւ այս երկու յատկութիւնները մեզ յարգել էին տալիս նրա անձը։

Դու գնացիր, սիրելի գործիչ, բայց քո հոգիդ մեզ հետ է։

Դու անցար յաւիտենականութեան գիրկը, երբ դեռ հարկաւոր էիր ժողովրդին։

Անդորրութիւն քո շիրիմին, ով մաքի մշակ։

Մենք՝ գիմնազիօնի աշակերտներ՝ մեր պարտքն ենք համարում մեր վիշտը միացնել ամբողջ հայ ազգի վշտի հետ։

Գիմնազիօնի սաներ՝
Խաչատուր Դանիէլեան
Արշաւիր Սաեփանեան

—

Թիֆլիս, 22 նոյեմ.

«Ողբացէք սարոյք, զի մայրք գլորեցան»
Եսայի

«Մշակ» լրագրի խմբագիր Ալէքսանդր Քալանթարը՝ հսկայ մայրին գլորվեց. ոհ, ցաւալի լուր. չեմ գտնում այնպիսի բառեր՝ որոնցով կարողանամ սրտիս կսկծալի ցաւի նշոյլն անգամ արտայայտել՝ այդ մեծ կորուստի առիթով։

Մեռաւ մեծ մարդը, մեծ հրապարակախօսը, մեծ գիւղատնտեսը, մաքուր խմբագիրը, ընդհանուրի կենսականը հոգացողը, ընդհանուրի բարին մտածողը և ընդհանուր սիրելին։

Ո՜վ Տէր, դու օրհնի՛ր նրա մուտը յաւիտենականութիւն. նրա բազմակերպ աշխատանքների փոխարէնը՝ դիր նրա գլխին լուսեղէնների անթառամ պսակը. նրա փոշիներից կենդանացրու նրա համատիպ Քալանթարներ և մխիթարիր նրա սգաւոր ընտանիքի և բոլոր կովկասեան սգաւորներիս սրտերը։

Վշտալի Գրիգոր աւ.-ք. Մանդակունի

—

Թիֆլիս, 21 նոյեմբերի

Ո՜հ, սրտի դառն կսկիծով մորմոքված ողբում եմ անմահ Գրիգոր Արծրունու լուսամիտ գաղափարներով տոգորված և նրա համաժողովրդական ճանապարհով անշեղ ընթացող, հայ ազգի արժանաւոր «Մշակ» լրագրի անմահ խմբագիր՝ Ալ. Քալանթարի անժամանակ և անսպասելի մահը։

Ցաւերժ յիշատակ և հոգու անդորրութիւն ազնիւ թերթի բազմերախտ ու ազնիւ խմբագրի թարմ աճիւնին։

Խոնարհվում եմ նորօդ հանգուցեալի պաշտելի դագաղի առաջ արտասուալի աչքերով։

Բաղդան Բերինեան

—

Թիֆլիս, 22 նոյեմբերի

Խորապէս զգացված մեծ հրապարակախօսի, շինական դասակարգին բարի կամեցողի, անզուգական հասարակական յայտնի գործիչ Ալէքսանդր Քալանթարի անսպասելի մահով, խոնարհելով այն տաղանդաւոր գլխին և աճիւնին, մասնակցում եմ համրային ներկայ վշտին։

Գ. Շէրենց

—

Թիֆլիս, 21 նոյեմբերի

Սրտի անհուն կսկիծով իմացայ Ալէքսանդր Քալանթարի մահը։ Յանձին Քալանթարի «Մշակը» կորցրեց իր ժրաջան գինուորներից մէկին, որին դժուար թէ կարողանայ փոխարինել մի ուրիշը։

Իբրև մարդ նա անզուգական էր, շիտակ, ազնիւ, հեզ և բարի։

Յաւերժ յիշատակ ազնիւ գործչին։

Սուրէն Մուրադեան

—

Թիֆլիս, 21 նոյեմ.

Անկեղծ սրտով յայտնում եմ իմ ցաւակցութիւնս բազմավաստակ Ա. Քալանթարի մահվան առիթով։ Ա. Քալանթարը մեռաւ մարմնով, բայց յաւիտեան կենդանի կը մնայ իմ սրտում՝ իր վեհ գործերով ու մաքուր իղէալներով։

Գէորգ Վաթեան

—

Զաւրօվսկի պրօմիսլ, 21 նոյեմ.

Ողբացէք, լերինք, զի մայրք գլորեցան. ողբա, ազգդ հայոց, զի կորուստդ մեծ է։

Ողբում եմ և ես ազնիւ հասարակական անխոնջ գործիչ Ալէքսանդր Քալանթարի մահը։

Յակոբ Փիրալեան

—

Ղօշխօթան (Ղազ. գ.), 21 նոյեմ.

Ողբում եմ հասարակական գործչի և գիւղացիների ամենասիրելի Ալէքսանդր Քալանթարի մահը։

Հայ գիւղացիութիւնը յանձին Քալանթարի կորցրեց իր շիտակ և անշահասէր գործչին։

Նիկ. Տէր-Յովհաննիսեան

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
21 նոյեմբերի

Պետերբուրգ.—Նորին Կայսերական Մեծութիւն Թագաւոր Կայսրի գահակալութեան օրը քաղաքը զարդարված է դրօշակներով։ Բոլոր եկեղեցիներում մատուցվեց հանդիսաւոր պատարագ։ Առանձնապէս հանդիսաւոր էր Կազանի տաճարում, ուր պատարագիչն էր միտրոպօլիտ Վլադիմիրը։ Ներկայ էին Մեծ Իշխան Կօնստանդին Կօնստանդինովիչը, մինիստրները, Պետական Խորհրդի անդամներ, պալատական անձինք և գեներալիտէտը։

Պետերբուրգի Հեռ. Գործակալութիւնը ստացել է զանազան քաղաքներից հեռագիրներ հանդիսաւոր մաղթանքների և զօրահանդէսների մասին։

—

Եալտա.—Ցիրկում Բարձրագոյն Պալատի կարգադրութեամբ կայացաւ Վլադիմիր Դուրովի ներկայացումը, որին ներկայ էր Գահաժառանգ Արքայորդին, որ ուշադրութիւն դարձրեց մարզված կենդանիների վրա և արժանացրեց Վլադիմիր Դուրովին ողորմած խօսակցութեան։

—

Աթէնք.—Արտաքին գործերի մինիստր Պանասը Թիւրք պատգամաւոր Գալիբ-բէյի հետ խօսելիս յայտնեց, որ յունաց կառավարութիւնը չափազանց զարմացած է, որ Թիւրքիան անհասկանալի կերպով չէ պատասխանում հաշտութեան պատգամաւորների վճիռներին։

Ենթամասնաժողովի անդամ Սէնիաէդդին-բէյը մեկնեց Կ. Պոլիս պարզելու Թիւրքաց կառավարութեանը այն հանգամանքը, թէ անհրաժեշտ է շուտով աւարտել բանակցութիւնները։

—

Բուխարէստ.—Լիբերալների կօնգրէսում լիդէր Բրատիանօն յայտնեց, որ Ռումինիայի առաջ դրված է երկու խնդիր. հաւասարակշռութիւն Մերձաւոր Արևելքում և սեփական պրէստիժի պահպանումն։ Ռումինիան միշտ յարգել է բալկանեան հարևաններին, բայց պահանջել է յարգել և իրան։ Զօրահաւաքին ժողովուրդը արձագանք տուեց միաբերան։ Այժմ մենք անմիջապէս կը ձեռնարկենք ագրարային և ընտրողական իրաւունքների բարենորոգումներին։ Վերջինս պէտք է հիմնված լինի ձայնատուութեան սկզբունքի վրա։

—

Ալէքսանդրիա.—Ֆրանսիական զրահանաւերը մտան Զմիւռնիայի նաւահանգիստը, ականանաւերը — Պօրտ-Սայիդ։

—

Սպահան.—Վախեցած բախտիար պարագլուխները իրանք են համոզում Սամսամ-ուս-Սալթանէին չը մեկնել Սպահան, երկիւղ կրելով թէ անկարգութիւնները կը վերսկսվեն։ Սակայն Սամսամ-ուս-Սալթանէն յամառում է գալ Սպահան։ Ազգաբնակութեան յուզմունքը շարունակվում է, թէև բազարները բաց են։

—

Հռոմ.—Հակառակ «Մատէն» լրագրի, Ստեֆանիի գործակալութիւնը հաղորդում է, որ Իտալիան և Աւստրօ-Ունգարիան տեղեկացրել են եւրոպեան համաձայնութեան մեծ պետութիւններին, թէ համամիտ են այն քայլերին, որոնց մտադիր են ձեռնարկել Աթէնքում։

—

Լօնդօն.—Պարլամենտի նիստերը յետաձգվեցին մինչև փետրվարի սկիզբը։ Մինիստր Ջօն-Բէրնսը յայտնեց, որ ընդհանուր օրէնսդրական ընտրութիւններ մինչև 1915 թիւը չեն լինի։

ԻՒՇՉԻՆՍԿՈՒ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

—o—

ԲԵՅԼԻՍԻ ԳՈՐԾԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

Կիէվ, 21 նոյեմբերի

Վերսկսվեցին Պրանայտիսի բացատրութիւնները։ Սկզբում նա պատասխանում է երկու կողմից տրված հարցերին, իսկ յետոյ դատարանը վճռում է կարդալ Պրանայտիսի՝ նախնական քննութեան ժամանակ տուած բացատրութիւնները, որոնց մէջ ի միջի այլոց ասված է. «Սօկրատէսը եկեղեցու իր պատմութեան մէջ ասում է, թէ 418 թ. հրէաները քրիստոնեաների ջարդ առաջ բերին Ալէքսանդրիայում, 419 թ. խաչեցին մի քրիստոնեայ երեխայի Իմմեստարում, Անտիոքի մօտերը։ Կլիւվէրիուսը գրում է, որ 614 թ. հրէաները պարսից Խէզրօյ արքայից գնեցին 90,000 գերի քրիստոնեաների և բոլորին գազանաբար մահացրին։ Դիօն Կասսիյն Տրոյեանի պատմութեան մէջ պատմում է, որ Կիրենում հրէաները յարձակվեցին յոյների և հռօմէացիների վրա, գազանաբար կոտորեցին, կաշիները մաշկեցին և հագան, միսը կերան։ Պատմական փաստաթղթերը ապացուցանում են ծիսական սպանութիւնները, սկսած 1182 թւից և աւարտած Սարատովի գործով՝ 1853 թ. և Բօհէմիայում տեղի ունեցած սպանութեամբ՝ 1899 թ.»։

Եզրակացութիւն է տալիս Պետերբուրգի հոգևոր ճեմարանի պրօֆ. Տրոյիցկին և բացատրում է, որ հրէաների մօտ կան ցուցմունք մարդկային զոհաբերութիւնների մասին. մեկնողները գտնում են, որ զոհեր չը կան, զոհաբերութիւնը նշանակում էր նուիրել Աստուծուն. մարդկային զոհաբերումներ Մովսէսի օրէնքով արգելված են. հրէութեան պատմութեան մէջ եղել են Մօլօխին մարդկային զոհ բերելու դէպքեր, բայց մեծահոգի արքաները վճռական միջոցներ են ձեռք առել այդ կուռքն արմատախիլ անելու համար։ Թալմուդ, մուլխանաբուի և կաբբալա խօսքերի նշանակութեան վերաբերութեամբ Տրոյիցկին միանում է Պրանայտիսի եզրակացութեան։ Աստուածաշունչը հրէաների մօտ համարվում է սուրբ գիրք, վայելում է յարգանք։ Աստուածաշնչի ենթադրութեամբ հոգին գտնվում է արեան մէջ, հոգու դուրս գալու տեղը արեան դուրս գալու տեղն է։ Եթէ նկատի առնենք կենդանիներին մահացնելը պարանոցը կտրելով, ուրեմն հոգու դուրս գալու տեղը՝ պարանոցն է։ Առանձին նշանակութիւն Թալմուդում և Կաբբալայում 13 թիւը չունի։ Խասսիդները աղանդ չեն ներկայացնում, աւելի շուտ հրէութեան ուղղութիւն։ Հրէական կրօնը բոլորովին արգելում է կապալուստութիւնը, պոռնկութիւնն ու սպանութիւնը, սակայն էկսպերտը այդ հարցում պատմական ակտերը չէ ուսումնասիրել։

Հրէաների մէջ սպանութիւն գործելու յանցաւոր տիպեր Տրոյիցկին ընդունում է, որ հրէական կրօնի պատուէրով սպանութիւններ — համարում է անկարելի։ Հրէաների վերաբերմունքը դէպի կրակի մէջ արեան գործածելը, որ պարզված է Լէվիտի գրքում, բացասական է. Մովսէսի օրէնքի մօրալը կիրառվում է քրիստոնէական մօրալի պահանջներին։ Քրիստոնեաները Թալմուդում յիշատակվում են, բայց շատ հազուադէպ. ծիսական սպանութիւնների պատուիրան չը կայ։ Հին Կտակարանը հրէական կրօնի մէջ քրիստոնէական արեան գործածելու հիմունքներ չէ տալիս։ Ոչ մի փաստ, որոնք մատնանշէին թէ Իւշչինսկու սպանութիւնը գործվել է ծիսական նպատակով և կրօնական մոլեռանդութիւնից դրդված, Տրոյիցկու կարծիքով, չը կայ։

Այնուհետև կողմերի հարցերին Տրոյիցկին բացատրում է, որ բժիշկը հրէաների մէջ ռաբբիի հաւասար յարգանք է վայելում։ Բժշկական նպատակով արեան գործածելը թոյլ է տրվում, բայց ոչ մի տեղ չէ խօսվում մարդկային արեան մասին. կեանքը փրկելու համար թոյլ է տրվում օրինազանց լինել, բացի անբարոյականութիւնից, կուռք պաշտելուց և մարդուն սպանելուց։ Բոլոր ժողովուրդները հնում զոհեր էին մատուցանում։

Ակադեմիկոս Կօկօվցէվը, ըստ էութեան համակարծիք լինելով Տրոյիցկուն, տալիս է մի շարք լրացուցիչ բացատրութիւններ, մատնանշելով, ի միջի այլոց, որ 13 թիւը հրէաների մէջ առանձին նշանակութիւն Թալմուդում չունի և հրէաների կրօնը չէ պատուիրում երբէք սպանութիւն գործել։ Որովհետև հրէաներին արգելված է արեան գործածել, Իւշչինսկու սպանութեան նկատմամբ, եթէ դիակը արիւնաքամ է արված, աւելի շուտ կարելի էր ասել, որ դիակը պատրաստված է ի տեղեկութիւն։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Աւազակապետ Բամազանը սպանված

Զաքաթալա, 12 նոյեմբերի

Կէս ժամ առաջ ուրախ լուր հասաւ քաղաք, որ Բէլաքանի գաւառակում յայտնի աւազակապետ Բամազանը սպանվել է պահակախմբի ձեռքով։

Սա այն աւազակն է, որը երկար տարիներ մեր ազգաբնակութիւնը ահ ու սարսափի մէջ էր պահում, և մի շարք անգթութիւններ է կատարել մեր շրջանում։ Վերջապէս աջողվեց մի հին շայկա էլ ոչնչացնել և այդպիսով երկիրը թէկուզ կարճ ժամանակով ապահովել աւազակների անգթութիւններից՝ ալան-թալանից։

Շրջանիս կառավարիչը այս րոպէիս մեկնեց դէպքի վայրը։ Երէկ օր առաջ Թալա գիւղում մի հաջի իր սենեակում թռամը գրկում խաղացնելիս մի անյայտ մարդու գնդակով սպանվեց տեղն ու տեղը։

Սեպուհ

—

Դաւձեալ դպրոցական ցաւերից

Թէոդոսիա, 26 նոյեմբերի

Հարեան քաղաքի՝ Հին Ղրիմի հայոց ծխ. դպրոցի շուրջը կատարվել է մի ուշագրաւ դէպք։ Այս ուսումնական տարվայ սկզբում հոգաբարձութիւնը, բացառութեամբ մի հոգաբարձուի, պ. Բ.-ի, հրաւիրում է դասատուների պաշտօնով չափազանց համեստ ռոճիկով ամուսիններ Գ.-ներին, ի նկատի ունենալով դպրոցի տնտեսական նեղ կացութիւնը և ապա նախորդ վարժուհի Բ.-ի թերութիւնները, որին արձակւած է անցեալ ուսումն. տարվայ վերջին։ Վերջինս, օգտվելով պետական դպրոցի տեսչութեան իրաւասութիւնից*) և ապա պաշտպանութիւն գտնելով բացառութիւն կազմող մի հոգաբարձուի կողմից (որի տանը ձեռնտու «դաստիարակչուհու» պաշտօն էլ էր կատարում նա), ընդդիմանում է հոգաբարձութեան որոշման և ցասով մտնում է դպրոց՝ ուսուցչութիւն անելու համար։ Ուսուցիչը, տեսնելով վարժուհու յամառութիւնը, առաջարկում է նախ դիմել հոգաբարձութեանը և ապա գալ դպրոց։ Բայց վարժուհին, համոզված՝ որ տեսչութիւնը անհնապէս հոգաբարձուներին ոչինչ չէ կարող անել, դիմում է մի ապիկ միջոցի. անմիջապէս հեռագրում է ժողովրդ. դպրոցների տեսչին, թէ ուսուցիչը նրան չէ թողնում դպրոց պարապելու։ Պախարակելի մի վարմունք, մասնաւորապէս մի ձև հայ ուսումնարանի վարժուհու կողմից, որ անշուշտ պիտի վտանգէր նոյն դպրոցի ուսուցչի դրութիւնը։ Եւ ուսուցչուհին այդպիսի անմաքուր միջոցներով կրկին մտնում է դպրոց, որի հետևանքը լինում է այն, որ բանիմաց ծնողները իրանց երեխաներին հրաժարվում են դպրոց ուղարկել. մի դպրոց, որը մայրենի լեզուի ուսուցման միակ վայրն է։

Այժմ Հին Ղրիմի դպրոցը գտնվում է աննորմալ պայմանների մէջ, նրա տարիների ընթացքում ունեցած խաղաղ կեանքը խախտվել է, որի մէջ պակաս մեղաւոր չէ բացառութիւն կազմող այն հոգաբարձուն, որ դպրոցի վրա միշտ աղայավարի է նայել և որը այս դէպքում աշխատել է իր դստեր «դաստիարակչուհի» ունենալու ցանկութեան զոհեց դպրոցի նորմալ կեանքը։

Եւ այսպիսի հայ վարժուհու մի տիպ դեռ կարողանում է մնալ հայոց դպրոցում և հայ մանուկների դաստիարակչութիւնը իր ձեռքում ունենալ..

Անցորդ

*) Բեսարաբիայի թեմում բոլոր հայ ուսուցիչները հաստատվում և արձակվում են միայն տեսչութեան թոյլտւութեամբ։

ՅՈԲԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐԸ ԳԱՒԱՌՈՒՄ

I

Ախալքալաք (Փօրոս գ.), 17 նոյեմ.

Ս. Թարգմանչաց տօնին հայոց տառերի գիւտի 1500-ամեայ յօբելեանի առիթով պատարագին ներկայ էին հայոց ծխ. դպրոցի և պետական դպրոցի հայ աշակերտները իրանց ուսուցիչներով և ծնողներով։

Պատարագից յետոյ ծնողները հրաւիրվեցին ծխ. դպրոց, ուր աւ. ուսուցիչ Յար. քահ. Միրիմանեանը բացատրեց յօբելեաններին նշանակութիւնը վրացերէն և յորդորեց, որ ամենքն իրանց լուման զցեն ազգային գանձանակը։ Այդ օրը վարժուհի Փօզալեանը և տ. Ս. Փիրալեանը հանգանակեցին դպրոցական ֆոնդի օգտին մօտ 15 ռ.։

Կատարվեց և հայրապետական մաղթանք և շնորհաւորական հեռագիր ուղարկվեց էմիածին ուսուցչ. խմբի կողմից Նորին Վեհափառութեան։

Յ. ք. Մ.

II

Նոր-Բայազէտ, 15 նոյեմ.

Տառերի գիւտի 1500-ամեակի և տպագրութեան 400-ամեակի յօբելեանական հանդէսները մեզանում տօնվեցին համեստ կերպով և տևեցին երկու օր։

Նախ նոյեմ. 12-ին ս. Աստուածածին մայր եկեղեցում պատարագից յետոյ կատարվեց հոգեհանգստեան մաղթանք ս. Թարգմանչաց յիշատակին՝ բոլոր աշակերտութեան ներկայութեամբ, որից յետոյ դպրոցի աւ. ուսուցիչ Վ. Ափրիկեան խօսեց աշակերտութեանը ս. Մեսրոպի գործի մասին։ Կարգադրված էր այդ օրը քաղաքիս խանութները փակել և այցելել եկեղեցի։ Եկեղեցում ներկայ էր՝ Պետ. Դումայի անդամ Մ. Պապաջանեան, որ այդ օրը գտնվում էր մեզանում։

Իսկ նոյեմ. 13-ին, պատարագից յետոյ տեղի ունեցաւ հայրապետական մաղթանք, որից անմիջապէս յետոյ ժողովուրդը լցվեց դպրոցի բակը, որտեղ բացօթեայ կատարվեց յօբելեանական հանդէսի վերջին ակտը։ «Հայր մերով» բացվելով հանդէսը, որ երգում էր քառաձայն խումբը Դ. Ղազարեանի խմբավարութեամբ, Վ. Ափրիկեան յայտնեց հանդիսականներին, որ անցեալ տարվայ նոյեմ. 14-ից մինչև այսօր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հրահանգել էր, որ յօբելեանական տարի լինի, ուստի այսօր փակվելու է այդ տօնական շրջանը, յոյս տածելով որ հայ ժողովուրդը իր բարոյական և նիւթական աջակցութեամբ կը յաւերժացնի գրի և տպագրութեան կուլտուրական մեծ տօնի նշանակութիւնը։ Ապա ուս. Լ. Պետրոսեան ժամանակին կերպով բացատրեց գրերի և տպագրութեան արժանիքը հայ լեզուի և գրականութեան վերաբերմամբ. վերջում ճառախօսը ցաւ յայտնեց, որ մեր քաղաքացիք մինչև այժմ նիւթական և բարոյական ոչ մի օժանդակութիւն ցոյց տուած չեն այդ ազգային մեծ ակտի յաւերժացմանը, ուստի յոյս կայտնեց, որ աշխատասիրութեան կողմից այդ իր պարտքը կատարելու։

Երաժշտական — աշակերտական խումբը, բաղկացած մօտ 50 հոգուց, նուագում էր և երգում մէջ ընդ մէջ Ղազարեանի նուագածութեամբ, որից ժողովուրդը գոհ սրտով հեռացաւ ժամը 1-ին։

Որսորդ

III

Վերին-Աղդան, 14 նոյեմբերի

Վերին-Աղդանի դպրոցում նոյեմ. 12-ին շքեղ կերպով տօնվեց համազգային մեծ յօբելեանը։

Դպրոցի դահլիճում հաւաքված էին ժողովրդի երկսեռ հոծ բազմութիւն, աշակերտութիւնը, հոգաբարձութիւնը, և ուսուցչ. խումբը։

Հանդէսը բացվեց «Հայր մեր»-ով, ապա երգեց խումբը. աշակերտները արտասանում էին ոտանաւորներ։ Ապա դպրոցի աւագ-ուսուցիչը արտասանեց մի ճառ, բացատրելով հայ տառերի գիւտի պատմութիւնը, գրերի կատարած դերը մեր կեանքում և տպագրութեան դերը։ Ապա հասարակութեան առաջարկեց ուղարկել մի հեռագիր Էջմիածին յօբելեանական յանձնաժողովին, հասարակութեան, հոգաբարձութեան և ուսուցչ. խմբի կողմից շնորհաւորելով ազգային մեծ յօբելեանը։

Ահա այդ հեռագիրը.

«Այսօր, նոյեմ. 12-ին, դպրոցում հանդիսաւոր կերպով տօնում ենք հայ տառերի գիւտի 1500-ամեակի և տպագրութեան 400-ամեակի մեծ յօբելեանը. Վերին-Աղդանի հասարակութեան, հոգաբարձութեան, ուսուցչ. խմբի և աշակերտութեան հետ միասին գլուխ ենք խոնարհում մեծ գործիչներ՝ ս. Սահակ-Մեսրոպի և Գուտենբերգի երախտիքների առաջ, յայտնում ենք մեր անսահման ուրախութիւնը, ցանկանալով ծաղկումն և բարգաւաճումն մայրենի լեզուի, գրականութեան և դպրոցների ի բարօրութիւն հայ ժողովրդի և ի յիշատակ անմահ ուսուցիչներիս»։

Հանդէսի վերջում հասարակութեան խնդրանօք գրամաֆօնի նուագելը աւելի մեծ հաճոյք պատճառեց թէ հասարակութեան և թէ աշակերտութեան։

Ասիական զուռնայի նուագելը, աշակերտաշակերտուհիների պարը, երգը և ոտանաւորները թողեցին լաւ տպաւորութիւն։

Հանդէսը փակեց աւագ-ուսուցիչը ցանկանալով հասարակութեան սէր դէպի մայրենի լեզուն և դպրոցը։

Հասարակութիւնը շնորհակալութիւն յայտնելով աւագ-ուսուցչին և ուսուցչական կազմին գոհ սրտով և լաւ տպաւորութեամբ հեռացաւ դահլիճից։

Բալ-Ժուլ

IV

Զիսար, 17 նոյեմբերի

Ամսիս 13-ին տառերի գիւտի 1500-ամեայ և տպագրութեան 400-ամեայ յօբելեանների առիթով պատարագից յետոյ տեղիս նորակառոյց դպրոցում տեղի ունեցան հոգեհանգիստ և հանդիսաւոր ցերեկոյթ։ Հանդէսին հրաւիրված էին պաշտօնատար անձինք և ամբողջ ազգաբնակութիւնը։

Հոգեհանգստից յետոյ ծխատէր ք. Գափամաճեան ներկայ եղողներին բացատրեց տօնի նշանակութիւնը և առաջարկեց դպրոցական ֆոնդի համար նուէրներ հաւաքել։

Խօսեց և ուսուցիչ Դրամբեանը։ Վերախօս աշ.-աշակերտուհիները երգեցին հայերէն և ռուսերէն երգեր և արտասանեցին զանազան ոտանաւորներ։

Երեկոյեան նոյն դպրոցում ահագին բազմութեան ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ բանկէտ, ուր արտասանվեցին մի քանի ճառեր տօնի առիթով։

Հանդէսին ներկայ եղողները շնորհաւորական հեռագիրներ ուղարկեցին Վեհափառ Կաթողիկոսին և գոհ ու ուրախ սրտով հեռացան դպրոցից։

Զիսարեցի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Սենատոր Վասացկի մասին Կովկասի փոխարքայի պաշտօնաթերթը յայտարարում է, որ նա Բարձրագոյն բարեհաճութեամբ արձակուրդ է ստանում երկու ամսով։ Այդ ժամանակամիջոցում սենատոր Վասացկի պարտականութիւնները յանձնվում են դիւանապետ հօֆմէյստէր Պետերսոնին։

◆ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը բարեհաճել է Նոր-Նախիջևանի Հայոց Բարեգ.

Ընկերութեան նախագահ Գր. Զաշխուշեանի անուան ուղարկել այս հեռագիրը ի պատասխանի համազգային յօբելեանի առիթով ուղարկված շնորհաւորական հեռագրի. «Անկեղծ ոգեւորութեամբ ու սիրով ներշնչված ձեր շնորհաւորական հեռագիրը ինձ սփոփեց: Առաքում եմ ձեզ իմ օրհնութիւնը և ցանկանում եմ բարգաւաճումն ձեր Ընկերութեանը»:

◆ Հոկտ. 20-ին, ցերեկվայ ժամը 1-ին, Արտիստական Ընկերութեան ամարային շէնութեան մէջ բացվել է Թունապահական VII հերթական ցուցահանդէսը պաշտօնական անձանց և զանազան ներկայացուցիչների ներկայութեամբ: Առհասարակ Թունապահական ցուցահանդէսը հետաքրքրում է հասարակութեան: Առաջին օրը ցուցահանդէսը այցելել են աւելի քան 4000 հոգի: Պաշտօնական փակումը նշանակված է վաղը երեկոյ, բայց կարող է երկարել մի քանի օրով եւս:

◆ Բագուից մեզ տեղեկացնում են, որ ծանր տկար է ինժեներ Կոնստանդին Խատիսեանը դիզենտերիայով: Եղբայրը՝ Թիֆլիսի քաղաքագլուխ Ալէքսանդր Իվանիչը, որ նոյնպէս մի քանի օր թեթև հիւանդութեամբ պառկած էր անկողնում, մեկնել է արդէն Բագու:

◆ Պետերբուրգի մատակարարական մասնաժողովը, համաձայն Կովկասի փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկօվի առաջադրութեան, 30,000 րուբլի նպաստ է յատկացրել Գեօքչայի և Շամախու գաւառների ազգաբնակութեանը, որ սաստիկ վնասվեց այս տարվայ անբերրիութիւնից: Օգնութիւնը պէտք է տրվի Բագուի նահանգապետի հսկողութեամբ:

◆ Վառելանիւթի հետզհետէ թանգութեան առաջն առնելու համար Մոսկվայում հիմնվելու է վառելանիւթը սպառողների համառուսական համագումար:

◆ Պետերբուրգում մի յատուկ մասնաժողով ներկայումս զբաղված է բժշկա-սանիտարական օրէնսգրութիւնը վերաքննելու հարցով: Կովկասի կողմից ներկայացուցիչ է Ֆլինէրը, որ արդէն մեկնել է Թիֆլիսից:

◆ Թիֆլիսում տարիներ առաջ բնակութիւն հաստատեց (բժ. Ս. Շահ-Պարոնեանի հիւանդանոցում) պրոֆէսոր-վիրաբոյժ Մ. Ս. Սուբբոտինը, որ չը նայած իր 65-ամեայ հասակին ընդունում էր լուրջ հիւանդութիւններ ունեցողներին և օգտակար բուժիչ հանդիսանում նրանց համար: Բայց այս տարվայ սկզբին պրոֆէսորը վատ զգաց իրան: Թէև նրան տարան յայտնի հիւանդանոցներ, բայց այս հոկտ. 14-ին Սէվաստոպոլում նա կնքեց իր մահկանացուն:

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂ ԱՐ.

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ ՄԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ

Միայն վերջին օրերս ստացանք Արշակ Չօպանեանի նոր գործը «La Vie et le Rêve» («Կեանքը և Երազը») վերնագրով, որ պարունակում է արձակ պօէմաներ, հէքեաթներ և ֆանտազիաներ, Էմիլ Վերհէրէնի առաջաբանով: Դա թարգմանութիւնն է հեղինակի գործերի, որոնք զանազան ժամանակ լոյս են տեսել հայերէն զանազան լրագիրների և հանդէսների մէջ: Հեղինակը, հաւաքելով այդ աշխատութիւնները մի հատորի մէջ և տալով նրան ֆրանսիական հասարակութեան, շատ գեղեցիկ միտք է յղացել, որովհետև այդ գործով նա նորից ծանօթացնում է եւրօպական մտաւոր աշխարհը հայ մտքի ստեղծագործութեան հետ:

Եւ այդ գործի գնահատութիւնն արել է ֆրանսիացի բանաստեղծ Վերհէրէնը, որ իր առաջաբան-նամակի մէջ գրում է հետեւեալը.

«Ձեր գործն ամբողջովին զգայականութիւն է և երևակայութիւն, իմ սիրելի բանաստեղծ, և ձեր երկիրը շնչում է ձեր մէջ: Դուք թարգմանել էք բազում ժողովրդական երգ և բազում պօէմա, որ հայ ժողովուրդը նուիրականացրել է տրագիքական օրերում յաճախ կրկնելով: Չը կայ մի բան ձեր ցեղի մէջ, որ և ձերը չը լինի, այնպէս որ մենք լսում ենք մի ամբողջ ժողովուրդ խօսելիս, սիրելիս, տանջվելիս, հոգեվարքի մէջ, բայց առանց երբէք մեռնելու, ձեր ձայնի մէջ»:

Մի քանի ուրիշ գծերով եւս բնորոշելով Ա. Չօպանեանի նոր գործի գեղեցկութիւնը, ֆրանսիացի բանաստեղծը վերջացնում է.

«Ձեր սիրտը բաբախում է դրա մէջ, իմ սիրելի բանաստեղծ, ոչ թէ ձեր հայրենիքի սրտի դէմ, այլ նոյն իսկ սրտին մէջ: Եւ դա է այն ընտրեալ տեղը, որ ես ցանկանում եմ նրան բազում և բազում դարեր»:

—

Չունենալով ներկայումս Ա. Չօպանեանի այդ գործերի հայերէն բնագիրը, մենք կընդգծենք միայն այն, որ նա, հաւատարիմ իր ուղղութեան, իր ներկայ գործերով՝ հայ ստեղծագործութեան մտքի բարձրութեան մի նոր ապացոյցն է տալիս եւրօպական մտաւոր աշխարհի առաջ:

Այս հատորի գինն է $3^1/_2$ ֆրանկ և ստանալ կարելի է Պարիզից հետեւեալ հասցէով. Mercure de France գրավաճառանոցից (rue Condé, 26):

Հ. Ա.

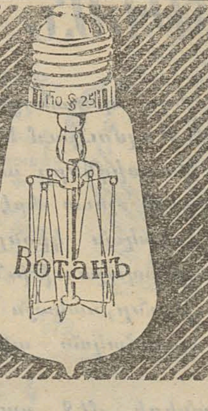

Вотанъ

ЛАМПА СЪ ГЯНУТОЙ ПРОВОЛОЧНОЙ НИТЬЮ ПРОДАЕТСЯ ВСЮДУ.

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՇՈՒԿԿԵՐՏ ԵՒ ԿՕՄՊ. Թիֆլիս, Գօլովինսկի պր. 21.

(Կ. Հ.) 30—2

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Գորի, 27 սեպտեմբերի

«Մշակի» № 206-ի գաւառական տեղեկութիւնների բաժնում «Դարձեալ մի սխալ կարգադրութիւն» վերնագրով Գորուց գրված մի թղթակցութիւն էր տպված՝ տեղիս ս. Ստեփաննոս եկեղեցու քահանայական հարցի մասին:

Թղթակիցը գրում է. «Նշանակված օրը (սեպտ. 1-ին) ծխականները ժամը 12-ին շտապեցին եկեղեցի, ուր մէկ ժամից աւել սպասելուց յետոյ իմացան, որ հ. գործակալը ոչինչի տեղ դնելով իր նշանակած ժողովը՝ գնացել է Թիֆլիս իր սեփական գործերով...»:

Ապա՝ իբր թէ ես ասած լինեմ.

«Ընտրութիւն այլ եւս չէ լինելու, որովհետև սրբազան առաջնորդը ձեզ համար արդէն նոր քահանայ է նշանակել՝ առանց ձեր՝ ծխականների համախօսականի»:

Իրողութիւնն հետեւեալն է:

Օգոստ. 26-ին ժողով կազմեցինելիս ս. Ստեփաննոս քարաշէն եկեղեցու ծխականներից՝ կարգազուրկ Արշակունի քահանայի և ծերութեան պատճառով ընդմիշտ հրաժարված Պ. ք. Վարշամեանցի փոխարէն մի մշտական քահանայ ընտրելու համար: Ցիշեալ օրը՝ ծխականների օրինաւոր թիւ ներկայ չը լինելու պատճառով՝ ժողովը չը կայացաւ և յետաձգվեց մինչև ամսիս 1-ը: Ժողովում գտնված ծխականներին յայտնեցի, որ երկրորդ ժողովի մասին կը ծանուցվի նրանց հրաւիրաթերթերով: Անակնկալ պատճառներով, անձնական գործերով ստիպված էի չորս օրվայ արձակուրդով օգոստոսի 30-ից բացակայել Գորուց, գնալով Թիֆլիս, որի մասին վաղօրօք յայտնած եմ ս. Ստեփաննոս եկեղեցու երէցփոխին. ուրեմն ծխականները ինչ հիման վրա կարող էին ժողովվել ժամը 12-ին և սպասել «մէկ ժամից աւել»: Եթէ հոգևոր իշխանութեան կողմից «պաշտպանեալ կանդիդատը» ժամանակաւորապէս նշանակվէր, այն ժամանակ սխալ չէր լինի իշխանութեան կողմից, այլ մի իմաստուն կարգադրութիւն, հետևաբար և առաջնորդի կամ նրա ներկայացուցիչ գործակալի վրա յուսութիւն կը պահպանէր: Թղթակիցը կամենում է իշխանաւորի բարկութիւն շարժել ինձ վրա խօսելով իմ բերանից, որ սրբազանը «արդէն քահանայ է նշանակել՝ առանց ձեր՝ ծխականների համախօսականի»: Բայց այդ ուղիղ չէ՝

Ինչ վերաբերում է ժողովրդի իրաւունքի իբր թէ ոտնակոխ լինելուն, այդպիսի ցանկութիւն կամ իրաւունք ոչ ոք չունի: Ս. Ստեփաննոս քարաշէն եկեղեցու ծխականները գոհ են հոգևոր իշխանութեան կարգադրութիւնից, որ մինչև վերջնական ընտրութիւնը և հաստատութիւնը ժամանակաւորապէս նրանց հովւելու համար նշանակված է մի քահանայ, որին սիրով դիմաւորեցին և տեղիս ծխ. հոգաբարձութիւնն էլ շտապեց նրան հրաւիրելու և իր հոգացողութեան յանձնված դպրոցում յատկացնելու 22 դաս այլևայլ առարկաներից՝ տարեկան 400 ր. ռոճիկով:

Գործակալ Գորու հայոց եկեղեցիների՝
Ցակովբ ք. Խուցեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

◆ Սուլթանին յանձնվեց անգլիական թագաւորի սեփական ձեռքով գրած նամակը, որի մէջ թագաւորը յայտնում է, կամենում է բարեկամութիւն պահպանել Անգլիայի և Թիւրքիայի միջև և հաւատում է, որ անհրաժեշտ բարենորոգումները կիրականանան:

◆ Վլադիկավկազում 7 չարագործներ յարձակվեցին Ռօչէգօվի ձկան պրոմիսլայի վրա և յափշտակեցին 7000 րուբլի:

◆ Լուրերի համաձայն, սինօդի օբեր-պրօկուրօր Սաբլէրը հրաժարվում է:

◆ Մայրաքաղաքի լրագիրների ասելով բօլշեվիկների և մէնշեվիկների միջև սօց.-դեմօկրատիական ֆրակցիայի մէջ տեղի է ունեցել պաշտօնական պառակտում:

◆ Պետերբուրգում շարունակվում են այն յամառ լուրերը, թէ Պետական Դումայի օրերը համարված են:

◆ Վիէննա է այցելելու ֆրանսիական հանրապետութեան պրեզիդենտ Պուանկարէն՝ ռուս-ֆրանսիական-աւստրիական դաշնակցութիւն կապելու նպատակով:

◆ Պրօֆ. Րէգլէր Պետերբուրգում գտել է սպէգօտօրիա, որով կարելի է բուժել քաղցկեղ հիւանդութիւնը: Այս նոր գիւտը աւելի թանգ է բաղկից:

◆ Մեր ստացած տեղեկութիւնների համաձայն, Թիւրքական ձախակողմեան կուսակցութիւնները, իթթիլաֆականները ու պրինց Սաբահէդդինի կուսակիցները, ներկայումս մի կօնգրէս են գումարում Աթէնքում:

◆ Շուտով Լիվադիա է մեկնելու արտաքին գործերի մինիստր Սազօնօվը: Այդ առիթով խօսվում է, որ Վիէննայի դեսպան Գիրսը դառնում է սենատոր. Նրա տեղ նշանակվում է Բուխարեստի դեսպան Շեբէկօն: Բուխարէստ ուղարկվում է Պարսկաստանի դեսպան Պօկլէվսկի-Կօզէլլը: Թէհրանում դեսպան նշանակվելու է Կօրօստօվէցը:

◆ «Morn. Post»-ը հաղորդում է, որ Վիլհէլմ կայսրի Վիէննայում գտնըված ժամանակ սկզբունքով վճռվել է Աւստրիային Փոքր-Ասիայում անտեսական ազդեցութեան շրջան տալու հարցը այն մասում, որ գտնվում է անգլիական և գերմանական ազդեցութեան շրջանների միջև: Աւստրիային ընկնող մասը հարուստ է հանքերով ու անտառներով:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

21 հոկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Վերադարձաւ ծովային մինիստրը:

Պօստ-հեռագրական գլխաւոր վարչութեան կառավարիչ Սէվաստիանօվին հրամայված է ներկայ լինել սենատում:

ԼՕՆԴՕՆ: Գիշերս փորձ եղաւ հրդեհել Սորբտհեմգելի կայարանը: Հրդեհի տեղում գտնվեցին բենզինով ծծած բամբակ և սուֆրաժիստուհիների թռուցիկներ:

ԲԵԼԳՐԱԴ: Վախճանվեց յայտնի քաղաքական գործիչ Սավվա Գրուիչը, որ յաճախ ընտրվել է մինիստր-նախագահ և եղել է զինուորական մինիստր:

ՍՕՖԻԱ: Այն տեղեկութիւնը, թէ իբր մինիստր Գէննադիևը խլացրել է մի միլիօն, և դրա հետ կապված կօմմենտարիաները ներկայանում են չարամիտ յերիւրանք:

ՄԱԴՐԻԴ: Թագաւորն ընդունեց Հռոմի դեսպան Կալբէտօնի հրաժարականը:

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Հրատարակիչ՝ ԱԼ. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԻԿՍԱՖՕՆ
ՄԱԶԵՐԻ ԽՆԱՄՈՒՄ ՋՐՈՎ
Ըստ գիտական հիմունքների իսկական ամենալաւ միջոցն է գլխի կաշին և մազերը ամրացնելու համար:
Մի սրուակը, որ բաւականանում է մի քանի ամիս, արժէ 1 ր. 50 կ.:
(М. 341001/341012)

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Ա. Պ. ԲՐՕԴՍԿԱՅԱ
վերանորոգեց հիւանդների ընդունելութիւնը. բուժումն, ատամների պլօմբ, արհեստական ատամներ: Սօլօլակ, Պասկէվիչի փ., № 1, նահանգական վարչ. կացարանի մօտ:
(Կ. Հ.) 910. 3—3

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
Մասնագէտ սիֆիլիս, (Ebrurkimé 606 եւ 914-ով) միզասեռական, վեներական եւ կաշուի հիւանդութիւնների: Էլեկտրաբուժութիւն:
Ընդուն- ($12^1/_2$—2 ժ. ցերեկվայ:
լութիւնը (5—7 ժ. երեկոյեան:
ամեն օր (Կանանց համար 2—3 ժ. ցեր.:
Սօլօլակ, Բէբուտօվսկայա, № 33 (անկիւն Պասկէվիչա փող.), տէլէֆօն 11—75.
(Հ. Կ.) 785. 100—15

ԼԱՒ ԳՆՈՎ
գնում եմ հին և նոր գրքեր, գրադարաններ, դասական գրքեր, «Նիվայի» և այլ պարբերականների յաւելուածներ: Հասցէս՝ Թիֆլիս, վօկզալի դիմացը գտնվող «Востокъ» հիւրանոցը, № 8. Տէլէֆօն № 13—63.
Կօնստանդիկօվ
938. 2—1

Въ С.-Петербургѣ вышла изъ печати
ЛЕВОНЪ ГРИГОРЯНЦЪ
ЧАЙКА
(Стихотворенія)
Переводъ съ армянскаго И. Гриневской, Аполлона Коринфскаго, В. Уманова-Каплуновскаго, М. Шагэ—М. Н. Шанъ-Гирей.
Съ портретомъ автора. Цѣна 20 к.
Розничная продажа: въ Тифлисѣ и въ Баку—у мѣстныхъ книготорговцевъ.
Складъ: С.-Петербургъ, 2 П. О. Редакція «Журналъ Лечебникъ».
(Կ. Հ. ու.) 864. 10—4

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
Հայոց Ազգագրակ. Ընկ. հրատարակութեամբ պատկերազարդ
„Ազգագրական Հանդէս“
XXIV գիրք 1913 թ. № 1.
Բովանդակութիւն.
Հին հայ իրաւունքը՝ Ա. Ղլտճեանի. Նոր-Բայազէտի գաւառի վանքերը՝ Ե. Լալայեանի. Հայկական մանրանկարներ՝ Մեսրոպ եպիսկոպոս Մովսիսեանի. Հայ թագաւորների և քաղաքների դրամները՝ Ատրպետի. Բաւոր՝ Գ. Իփէկեանի. Գ. եպիսկ. Սրուանձտեանի երկերը՝ Ա. Շահնազարեանի. Վասպուրականի բանաւոր գրականութիւնից՝ Ե. Լալայեանի. Վասպուրականի պարերները՝ Ե. Լալայեանի. Գրախօսութիւն—«Բառ և բան» Ս. Ամատունու՝ Մ. վարդ. Մաքսուտեանի:
Բաժանորդագինն է՝ 2 գրքին 3 րուբլի, չորսինը՝ 5 ր.:
Դիմել՝ Въ Редакцію «Азгагракань Андесъ». Тифлисъ. 935. 3—2

Մատակար. կովկ. Օձիգէր. Տեսեա. Ընկ.
ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԽԱՆՈՒԹ
Դ. Գ. ԱՄԻՆՏԱԵՎԻ
Թիֆլիս, Կիրօչնայա փող. № 19. Տէլէֆօն № 15—82.
ԽՈՇՈՐ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԸՆՏԻՐ
ամեն տեսակ գորգեր, փալասներ, կարպետներ, պարսկ. զանազան մետաքսեայ վերմակներ, բասկիճակներ և կտորներ, կովկասեան ասեղնագործութիւններ, կօչկերէն, արծաթեղէն, ճանապարհորդ. առարկաներ, զգակներ, բաշլըղներ, ասիական զէնքեր, անտիկ առարկաներ և այլն: Գնում ենք հին գորգեր կամ փոխարինում նրանց նորերով:
ԳՆԵՐԸ ՉԱՓԱՒՈՐ ԵՆ
Ֆիրման գոյութիւն ունի 1870 թւից: Պահեստը Զուբալովի բարվանատայում:
(Ա.Հ.Կ.) 941. 10—1

Թիֆլիսի Քաղաքային Վարկային Ընկ. Վարչութիւնը
սրանով յայտարարում է, որ ամեն շաբաթ, ուրբաթ օրերը, ցերեկվայ ժամը 12-ին Ընկերութեան կացարանում տեղի կունենայ Ընկերութեան վրա մնացած հետեւեալ տների աճուրդը, ազատ գներով. VI քաղաքամասում, Մնացականեան փողոցի վրա (Նունէ և Մարիամ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆՆԵՐԻ նախկին տունը), V քաղաքամասում, Վիննի շարքում (Աննա ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆԻ նախկին տունը), VII քաղաքամասում, Սուրբ-Կարապետի վերելքի վրա (Աւետիք ՀԱԽՆԱԶԱՐԵԱՆԻ նախկին տունը) և VI քաղաքամասում, Ստարօ-Կրէպօստնայա փող. վրա (Ասկեար Ղասըմ-օղլի ՋԷՅՆԱԼՕՎԻ նախկին տունը):
Բոլոր անհրաժեշտ տեղեկութիւնները և աճուրդի պայմանների մանրամասնութիւնները ցանկացողները կարող են ստանալ ամեն օր Ընկերութեան Վարչութեան մէջ—Պուշկինսկայա փողոցի վրա, սեփ. տունը:
(Հ.) 900. 3—2

ՄԱՐՄԱՐԵՂԷՆԻ ԵՒ ՄՕԶԱԻԿԻ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑ

Ե. Օ. ՎԻԼԼԱՅԻ
Սեպտեմբերի 20-ից ս. թ. արհեստանոցը փոխադրվել է իր սեփական շինութիւնը՝ Միխայլօվսկի պր. № 63, տէլէֆ. 6—20, Միքայէլեան հիւանդանոցի դիմացը: Ընդունվում են ամեն տեսակ պատուէրներ մարմարեայ, քարէ և մօզայիկ աշխատանքների համար, նոյնպէս և կան մեծ քանակութեամբ պատրաստի արձաններ զանազան նիւթեղէններից:
!!! ՄԱՐՄԱՐ—ԿԱՐԱՍԵՂԷՆԻ ՀԱՄԱՐ !!!
(Հ.Հ.) 821. 10—10

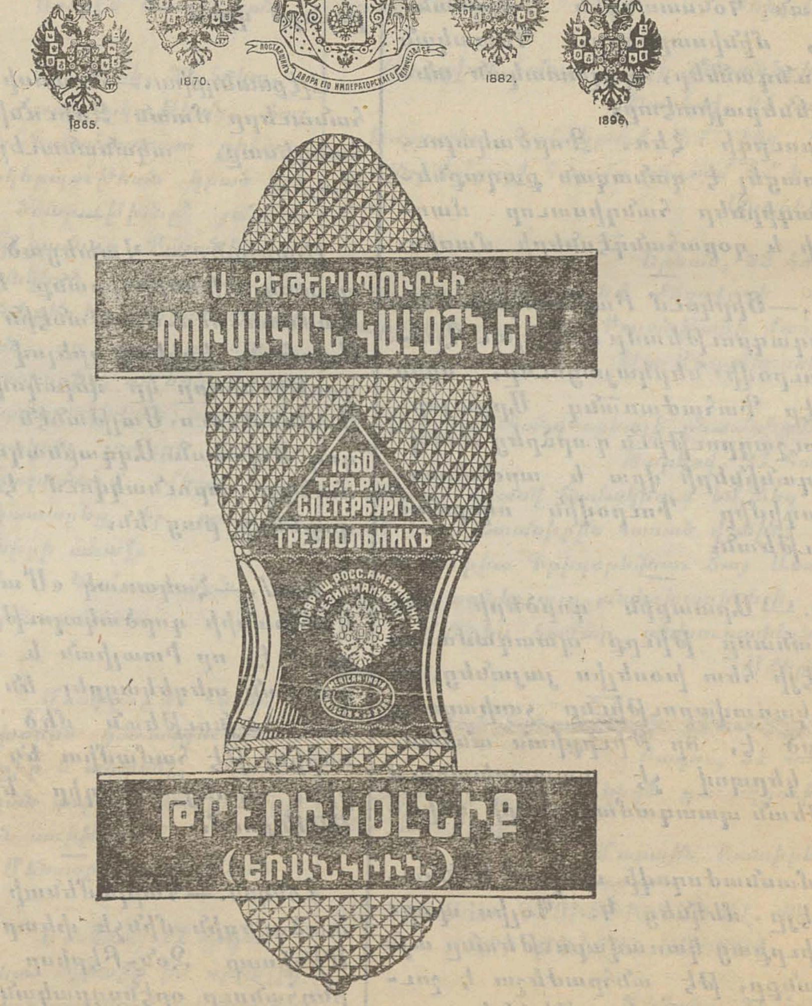

(Հ.Կ.) 852. 0—6

Типографія канцеларіи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный